

Sürdürülebilir Arazi Yönetiminde İşbirliği Modeli

Doğal kaynakları potansiyellerini ve çevresel işlevlerini koruyarak kullanmayı öngören Sürdürülebilir Arazi Yönetimi (SAY) yaklaşımı, günümüzde 250 milyondan fazla insanın doğrudan çölleşme ve kuraklıktan etkilendiği düşünüldüğünde en önemli çözüm araçlarından biri. Uygulamaların hayata geçirilmesi içinse iş dünyası, devlet ve toplumun tüm kesimlerinin işbirliği içerisinde hareket etmesi şart. Doğa Koruma Merkezi Toprak ve Su Programı Sorumlusu Melike Kuş, bu alandaki gelişmeleri ve yapılan çalışmalar EKOIQ okurları için değerlendirdi...

Melike KUŞ, Doğa Koruma Merkezi, Toprak ve Su Programı Sorumlusu

1992 Rio Zirvesi'nde ortaya çıkan Sürdürülebilir Arazi Yönetimi (SAY) yaklaşımı, doğal kaynakları, potansiyellerini ve çevresel işlevlerini koruyarak kullanmayı öngörüyor. Günümüzde 250 milyondan fazla insanın doğrudan çölleşme ve kuraklıktan etkilendiği düşünüldüğünde, arazi tahribatının önlenmesi, azaltılması ya da

dengelenmesi ile tahribata uğramış arazilerin iyileştirilerek yeniden kullanıma sokulmaları önemli çözüm araçları haline geliyor. Rio Zirvesi birbirini tamamlayan ve bir bütüne hizmet eden hedefler içeren üç Birleşmiş Milletler (BM) sözleşmesinin (**Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi-UNCCD**), **İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi-UNFCCC**) ve **Biyolo-**

jik Çeşitlilik Sözleşmesi-UNCBD) doğumuna ev sahipliği yapmıştı. Bu sözleşmelerden UNCCD'ye taraf olan 195 ülke geçtiğimiz yılın Ekim ayında Ankara'da 12. Taraflar Konferansı'nda buluştu. Konferansta öne çıkan gündem maddeleri şunlardı: BM Genel Kurulu'nun hemen konferans öncesinde açtığı 2030 Sürdürülebilir Kalkın-

Geleceğin Tarımı projesinin en önemli özelliği iklim değişikliği, tarımsal üretim, toprak, su ve doğa korumanın birlikte değerlendirilmesi. Proje kapsamında, toprağı iyileştirici ve erozyona karşı koruyucu (anıza) doğrudan ekim ve rüzgar perdesi uygulamaları yapıyor ve bu uygulamaların biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkileri gözlemleniyor.

ma Hedefleri'nden biri olan **Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD)** maddesinin UNCCD hedef ve uygulamalarına entegrasyonu, ATD için ölçülebilir hedefler konması ve COP21 öncesi ortak görüş ve mesajların verilmesi.

UNCCD Taraflar Konferansı'nda gerçekleşen ilklerden biri iş dünyasının "üst düzey panele" davet edilmesiydi. İş dünyasının ATD konusunda farkındalığının ve katkısının artmasını hedefleyen **Ankara Deklarasyonu**'nda ise arazi bozulmasının iş dünyası ve genel olarak ekonomi için taşıdığı riskler ve bu riskleri azaltmak için yapılabilecek çalışmaların çerçevesi çizildi.

Özel Sektörün Katkısı Neden Önemli?

Özel sektör, doğal kaynakları ya doğrudan kullanıyor ya da doğal kaynakları girdi olarak kullanan sektörlerin ürünleriyle faaliyetlerini gerçekleştiriyor. Dolayısıyla kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve hammadde sağlayan ara üreticilerin desteklenmesi özel sektörün varlığı açısından önemli. Özel sektör aynı zamanda büyük çaplı yatırımlar ve somut eylemler için gerekli kaynağa ve teknik bilgiye sahip.

UNCCD Taraflar Konferansı'nın

bir çıktısı olan **Ankara Deklarasyonu**'nda özel sektörün faaliyet gösterebileceği Sürdürülebilir Arazi Yönetimi alanları "korunmalı tarım, tarımsal ormancılık (**agroforestry**), sürdürülebilir orman yönetimi, biyolojik çeşitliliğin korunması, havza koruma, atık yönetimi, haşere ve hastalık kontrolü" olarak sıralanıyor. Burada tarımın ilk sırada olması oldukça anlamlı, çünkü toprak bozulmasının en hızlı ve belirgin bir şekilde ortaya çıktığı alan tarımsal faaliyetler. Bu konunun **gıda güvencesi** ile doğrudan ilişkili olması bizleri iki kez düşündürüyor. Tarım aynı zamanda iklim değişikliğinden en çok etkilenecek sektörlerden biri. Çoğunlukla açık alanda yapılan tarımsal üretimin başarısı iklim koşullarına bağlı. Türkiye'nin maruz kalacağı iklim değişikliğinin

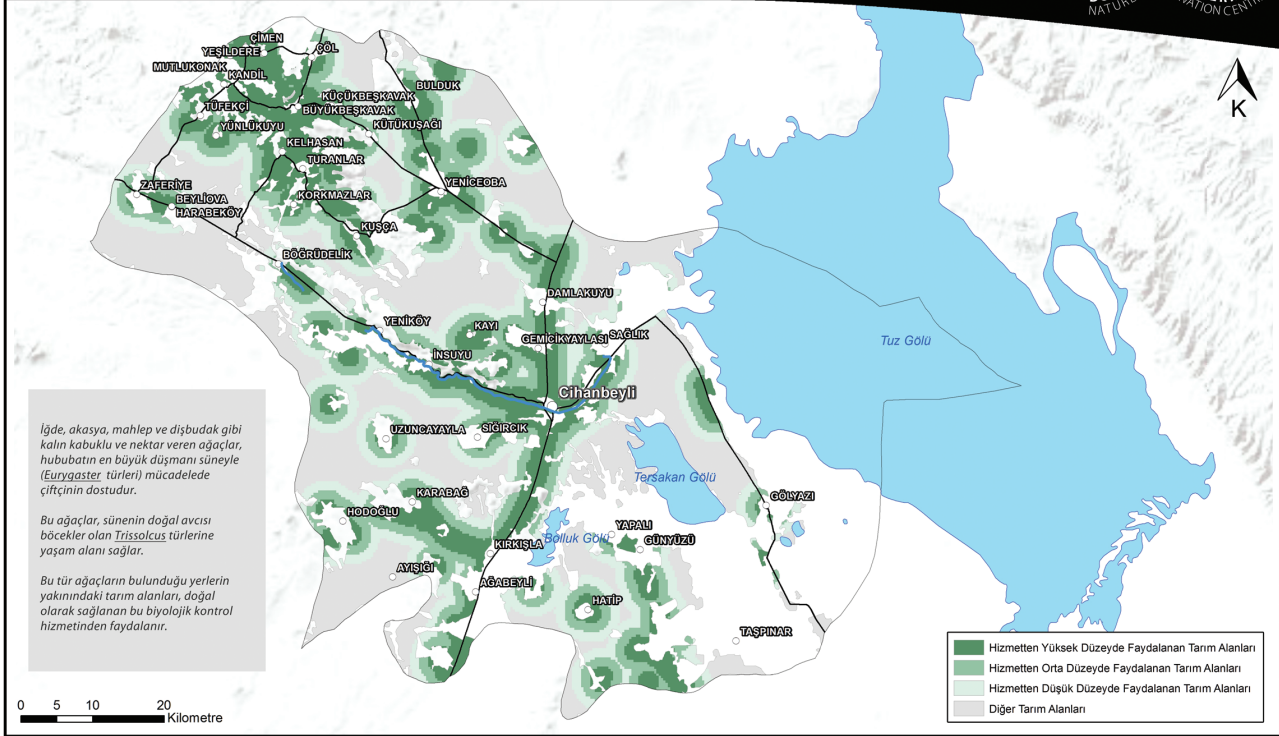
Tüm Kesimlerin İşbirliği

Hanifi Avcı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürü

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nden biri olan Arazi Tahribatının Dengelenmesi hedefine ulaşılabilmesi için iş dünyası, devlet ve toplumun tüm kesimlerinin işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerekiyor. İklim değişikliğine sebep olan karbon salımlarının %25'inin arazi kaynaklı olduğu düşünülürse, Sürdürülebilir Arazi Yönetimi Uygulamaları ve ATD hedeflerine ulaşılmasının hayati önem arz ettiğini görebiliriz. Arazi bozulmasının durdurulması, bozulmuş arazilerin ve ekosistemlerin iyileştirilmeleri için özel sektörün katılımının sağlanması, yatırımların teşvik edilmesi ve gerekli mekanizmaların oluşturulması çalışmalarına ihtiyaç duyuluyor. Daha geniş bir çerçeveden bakıldığında da bozulmuş arazilerin geri kazanılması iş dünyası için bir yatırım fırsatı olarak da değerlendirilebilir.

tahmini için yapılan öngörülerde sıcaklıkların artması ve yağışların özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu gibi tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelerde azalması bekleniyor. Ayrıca ürün kaybına sebep olan don, kuraklık, fırtına gibi aşırı iklim olaylarının artması da öngörülüyor. Bu, hem tarım sektöründe çalışanlar, hem de tarımsal ürünlerin son tüketicileri için hiç açıcı bir durum değil.

EKOSİSTEM HİZMETLERİ: Ağaçlar - Süne Kontrolü

DOĞA KORUMA MERKEZİ
NATURAL CONSERVATION CENTRE

Cihanbeyli’de yaptığımız haritalama çalışmasında tarımın faydalandığı su kaynakları, avcı canlıların sağladığı tarım zararlılarıyla mücadele, çeşitli böceklerin sağladığı tozlaşma, rüzgar erozyonunu önleyen meralar ve ağaçlık alanlar, seli önleyen bozkırlar ve ormanlar vb. hizmetler mekansal olarak haritalanıyor.

Doğaya Geri Kazandırmak

Erdal Kiraz, Coca-Cola Türkiye Sürdürülebilirlik Müdürü
Coca-Cola Şirketi olarak sürdürülebilirliği iş yapış biçiminin merkezine koyuyoruz. İçeceklerimizin ana girdisinin su olması nedeniyle, sürdürülebilirlik yatırımlarımızla, kaynaktan ürüne kadar suyun geçtiği her adımda daha verimli sonuçlar almak için çalışıyoruz. Ürettiğimiz her litre su için harcadığımız su miktarını giderek daha aşağılara çekiyoruz. Hedefimiz, 2020 yılına kadar tüm ürün ve üretim süreçlerimizde kullandığımız suya eş miktarda suyu, ürünlerimizi sunduğumuz toplumlara ve doğaya geri kazandırmak. Bu amaçla 2013 senesinde DKM ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü

ile ortak yürüttüğümüz “Geleceğin Tarımı” projesine başladık. Coca-Cola olarak yaptığımız yatırımın arkasında hem kendi hedeflerimizi tutturmak, hem işimiz ve toplum için hayati öneme sahip olan su varlıklarının kullanılmasını sağlamak, hem de tarımsal üretimin sürdürülebilir bir şekilde devamının sağlanması yer alıyor. Bu hedeflerin de her birinde çok önemli başarılar elde ettik. Bu proje özel sektör, kamu ve sivil toplumun ortak bir amaç için gerçekleştirdikleri işbirliğinin güzel bir örneğini oluşturuyor. Özel sektörün bu işbirliğine sonuç odaklılık ve dinamizm katarak büyük katkısı olduğuna inanıyoruz.

“Geleceğin Tarımı”

Şirketlerin önderliğinde ve finansman desteğiyle yapılabilecek ATD çalışmalarına iyi bir örnek Doğa Koruma Merkezi (DKM) tarafından Tarım Reformu Genel Müdürlüğü ve Coca-Cola Hayata Artı Vakfı işbirliği ile yürütülen “Geleceğin Tarımı” projesi. Proje ülkemizde bulunan tarım arazilerinin %8’ini barındıran ve en büyük gıda üreticisi olan Konya ilinde 2013 yılında başladı. Geleceğin Tarımı projesinin en önemli özelliği iklim değişikliği, tarımsal üretim, toprak, su ve doğa korumanın birlikte değerlendirilmesi. SAY gibi çok farklı sosyal, ekonomik ve çevresel etmenleri olan bir konu ancak böyle bütüncül yaklaşımlarla ele alınabilir. Proje kapsamında, toprağı iyileştirici ve erozyona karşı koruyucu (anıza)

doğrudan ekim ve **rüzgar perdesi** uygulamaları yapılıyor ve bu uygulamaların biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkileri gözlemleniyor. Doğrudan ekim yönteminde anız yakılmadan tarlada bırakılıyor ve toprak işleme en aza indirildiğinden mazot tüketimi açısından oldukça ekonomik bir yöntem haline geliyor. Doğrudan ekim yöntemi uzun yıllar uygulandığında toprağın yapısı iyileşiyor, verim artıyor, gübre ve kimyasal kullanımı azalıyor. Kuraklığa dayanıklı türler olan **iğde** ve **akasyalarla** yapılan rüzgar perdeleri ise toprağın rüzgar erozyonu ile kaybını önlediği gibi zararlılarla mücadelede destek sağlayan canlılara korunak oluyor. Uygulamaların iklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması (örneğin, toprak yapısının iyileşmesi ile kuraklık, sel gibi aşırı iklim olaylarına karşı daha dirençli hale gelme) ve seragazlarının azaltılması (örneğin, toprakta ve ağaçlarda karbon tutumu) gibi faydaları da var. Bu açıdan iklim dostu tarım olarak adlandırılan bu uygulamalar Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından dünya çapında yaygınlaştırılmaya çalışılıyor.

Haritalandırma Süreci

Projenin en can alıcı noktalarından biri de tarımın faydalandığı **ekosistem hizmetlerinin** tespit edilmesi, haritalanması ve iklim değişikliği ya da insan faaliyetleri sebebiyle hassas hale gelecek olanlarının belirlenmesi. Ekosistem hizmetleri aslında çoğu zaman farkında olmadan faydalandığımız ve yok olmaları durumunda telafileri oldukça güç ve maliyetli hizmetler. **Cihanbeyli**'de yaptığımız haritalama çalışmasında tarımın faydalandığı su kaynakları, avcı canlıların sağladığı tarım zararlılarıyla mücadele, çeşitli böceklerin sağladığı tozlaşma, rüzgar erozyonunu önleyen meralar ve ağaçlık alanlar, seli önleyen bozkırlar ve ormanlar vb. hizmetler mekansal olarak ha-

ritalanıyor. Aslında haritalama sürecin ilk adımı, bir sonraki adım da bu haritalar kullanılarak mekansal uygulama kararlarının geliştirilmesi. Mesela ağaçlandırmanın rüzgar perdesi olarak hem ekonomik hem de çevresel açıdan en çok fayda sağlayacağı yer neresidir, en çok nerede ihtiyaç var, bu haritalara bakarak karar verebilirsiniz. Ekosistem hizmetlerinin bu şekilde ortaya konması onların tarım sektöründe kullanılabilir bir araca dönüştürülmesini sağlıyor. DKM'nin temel amacı bu örnekler aracılığı ile tarım sektöründe çevresel, sosyal ve ekonomik faydanın birlikte ele alınabildiği bir karar verme süreci geliştirmek.

Bu çalışmaların bazıları fazla teknik görünmekle birlikte, çizilen büyük resim **"iklime ve çiftçiye dost bir tarım nasıl olmalıdır"** sorusuna cevap veriyor. Tarım alanında yapılacak her yeni uygulama için düstur olmuş bir söz vardır: "Çiftçi gördüğüne inanır." Dolayısıyla tarımsal uygulamaların değişimine katkı sağlamak için bu gibi örnek çalışmaların artırılması şart. Bu açıdan şirketler yapacakları ATD uygulamaları ile çiftçilere ulaşıp tarımsal uygulamaların değişimine ortak olabilirler. Ayrıca, özel sektör tarıma ek olarak biyolojik çeşitlilik ve ekosistemlerin korunması, sürdürülebilir orman yönetimi, havza koruma gibi çeşitli alanlarda kamu ve sivil toplum kuruluşları ile işbirlikleri kurarak değişime liderlik edebilir. ○

Çözümün Hayata Geçirilmesi

Uğur Zeydanlı, Doğa Koruma Merkezi Genel Müdürü

Sürdürülebilir Arazi Yönetimi ve Arazi Bozulumu kavramları hayatımıza yeni girmiş kavramlar değil. Ama ne yeni teknolojiler, ne yeni kurumsal yapılar, ne de bilinçlendirme çalışmaları bu sorunları şimdiye kadar tam olarak çözmemize yardımcı olmadı. Aslında arazi bozulumu dediğimiz sorunların çözümü çok zor değil. Ne yapılması gerektiğini de herkes biliyor. Örnek mi; anız yakma, damla sulama yap, doğal bitki örtüsünü bozma vb. Karmaşık ve sorunlu olan, çözümün ne olduğu değil çözümün hayata geçirilmesi. Çözümün hem ekonomik, hem de sosyal ve çevresel boyutları var. Bunların birlikte ele alınması ve işbirliği içerisinde çalışılması gerekiyor. Ancak birlikte çalışmak öyle kolay bir şey değil, çünkü çoğu aktör veya kurum meselenin sadece kendisiyle ilgili bölümüne bakıyor ve diğer kısımlarına aldırıyor. Kırsal kalkınmayı yıllarca ekonomik bir mesele olarak ele aldık. Krediyi, desteği ver, yeter diye baktık. Oysa şimdi biliyoruz ki meselenin sosyal boyutu doğru bir şekilde ele alınmadığında kredi hiçbir işe yaramıyor. Genç çiftçilerin, çiftçiliğe geri dönmesi için verilen destekler de bunun güzel bir örneği.

Meselenin farklı boyutlarını birlikte ele almayı sağlayacak araçlara ihtiyacımız var. Ekosistem hizmetleri, çok sektörlü planlama, ekosistem yaklaşımı bu araçlara birkaç örnek. Haydi meseleyi entegre bir şekilde ele almayı başardık, bunu birlikte uygulamayı nasıl başaracağız? Farklı aktörler arasındaki iletişimi artırmamız lazım, süreci kişilerin inisiyatifi yerine net tanımlanmış uygulama prensiplerine ve kurallarına göre yönetmemiz lazım, herkesin katkısının değerli olduğunu, bütün paydaşları katmamız gerektiğini unutmamamız gerekir. Daha fazla örnek verilebilir ama daha bütüncül bir bakış açısına ve daha doğru yönetim mekanizmaları ile daha iyi çalışan işbirliği platformlarına ihtiyacımız olduğu açık.